

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кривуша Світлана Григорівна

УДК 351.82:331.101.6:338.46

**МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ
ПРАЦІ В СЕКТОРІ НЕРИНКОВИХ ПОСЛУГ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі теоретичної та прикладної економіки Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України Міністерства соціальної політики України (м. Київ)

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Кожем'якіна Світлана Миколаївна,
Київський університет імені Бориса Грінченка
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри управління

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Касич Алла Олександрівна,
Київський національний університет технологій
і дизайну Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри менеджменту та публічного
адміністрування;

кандидат економічних наук, старший науковий
співробітник

Шабранська Наталія Ігорівна,
ДНУ «Український інститут науково-технічної
експертизи та інформації» Міністерства освіти і
науки України, старший науковий співробітник
відділу прогнозно-аналітичних досліджень

Захист дисертації відбудеться «14» травня 2021 р. о 11.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.02 в Національному авіаційному університеті за адресою: 03058, м. Київ, просп. Любомира Гузара, 1, корп. 2, ауд. 401.

З дисертацією можна ознайомитись на сайті <https://nau.edu.ua> та у Науково-технічній бібліотеці Національного авіаційного університету за адресою: 03058, м. Київ, просп. Любомира Гузара, 1.

Автореферат розіслано «12» квітня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. Кравчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Високий рівень освіти та стан здоров'я громадян відіграють домінуючу роль в соціально-економічному розвитку суспільства. Забезпечення, гарантування та захищеність населення країни можливі лише завдяки високопродуктивній діяльності сектору неринкових послуг соціального характеру, який є невід'ємною складовою національної економіки і покликаний створювати умови для формування людського капіталу як сукупності знань, навичок і здоров'я, що накопичуються людьми протягом життя. Тому сектор неринкових послуг в економічній системі об'єктивно виконує важливу роль в процесі розширеного відтворення національної економіки, розвитку науково-технічного прогресу, активізації зайнятості, формування економічного, інтелектуального, трудового, виробничого потенціалу будь-якої країни.

Посилення ролі сектору неринкових послуг у забезпеченні економічного зростання та створенні людського капіталу є найбільш важливою довгостроковою інвестицією та стратегічним ресурсом збалансованого розвитку, що вимагає активізації впливу держави на процес підвищення продуктивності праці в сфері освіти та охорони здоров'я. Проте на сьогодні на державному рівні зазначеним питанням не приділяється належної уваги. Невирішеними залишаються проблеми слабкої матеріально-технічної бази, недостатнього впровадження новітніх освітніх та лікувальних технологій, підвищення соціогуманітарних стандартів тощо. Про це свідчить відсутність індикаторів продуктивності в стратегічних документах щодо регулювання і прогнозування соціально-економічних показників, як це прийнято в міжнародній практиці, що значно обмежує можливості державного впливу на ефективність діяльності сектору неринкових послуг. Тому особливо актуальним є проведення теоретичних досліджень і розробка науково-практичних рекомендацій щодо визначення напрямів впливу на процеси підвищення продуктивності праці й збільшення внеску сектору неринкових послуг в розвиток національної економіки.

Сутність сектору неринкових послуг розкривається у дослідженнях таких зарубіжних і вітчизняних вчених, як А. Блайдер, О. Бобришева, У. Бомол, К. Бреев, В. Галецький, І. Грищенко, Л. Демідова, І. Євдокимова, О. Євсєєва, Р. Заблоцька, Дж. Кендрік, Г. Максименко, Є. Сахно, А. Сміт та ін.

Проблематиці дослідження продуктивності праці, обґрунтуванню науково-методологічних підходів до аналізу впливу різних факторів на продуктивність праці, визначенню напрямів зростання продуктивності праці присвячено роботи В. Беседіна, А. Блайдера, У. Бомол, С. Брю, Т. Головачук, О. Грішньої, А. Касич, К. Кларка, С. Кожем'якіної, А. Смірної, В. Козак, Е. Лібанової, Л. Лісогор, Н. Майбороди, К. Макконелла, Ю. Маршавіна, С. Мочерного, А. Ревенка, П. Самуельсона, Л. Семів, Д. С. Сінк, О. Сологуб, Дж. Ю. Стігліца, А. Сундука, Н. Ушенко, І. Фішера, Ф. Фукуями, Ж. Фурастьє, Е. Хансента, Н. Шабранської та ін.

Водночас недостатньо вивченими залишаються питання, пов'язані з системними дослідженнями ролі сектору неринкових послуг у забезпеченні економічного зростання, прийомів прогнозування, вимірювання, аналізу та визначення механізму державного впливу на продуктивність праці. Актуальність,

складність і соціально-економічна значущість окресленої проблематики зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України за темами: «Теоретико-методологічне та праксеологічне обґрунтування нових підходів до регулювання ринку праці України в умовах макроекономічної нестабільності» (номер державної реєстрації 0113U002191), у рамках якої систематизовано чинники зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг; «Інституціональне забезпечення ринку праці України в умовах соціально-економічної нестабільності» (номер державної реєстрації 0115U004041), в рамках якої розроблено технологію побудови економетричної моделі підвищення продуктивності праці в секторі неринкових послуг.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є вдосконалення теоретико-методологічних основ та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо формування механізму державного впливу на зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг економіки України.

Для досягнення мети в роботі поставлено та послідовно вирішено такі завдання:

- узагальнено теоретичні основи дослідження розвитку сектору неринкових послуг;
- досліджено методологічні засади аналізу продуктивності праці в секторі неринкових послуг;
- визначено складові організаційно-економічного механізму державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг;
- проведено структурний аналіз продуктивності праці в секторі неринкових послуг у системі національної економіки;
- здійснено оцінку інвестиційно-інноваційних та фінансово-економічних детермінант зростання рівня продуктивності праці в освіті;
- діагностовано стан продуктивності праці в охороні здоров'я як чинника впливу на розвиток соціально-економічної сфери;
- розроблено організаційно-економічний механізм державного впливу на зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг;
- запропоновано науково-методичні підходи щодо прогнозування продуктивності праці в секторі неринкових послуг;
- обґрунтовано напрями державної підтримки процесів зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг.

Об'єктом дослідження є соціально-економічні процеси забезпечення зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних та організаційно-економічних засад формування механізму державного впливу на зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг економіки України.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи є фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблематики продуктивності праці та

сектору неринкових послуг. Для вирішення поставлених завдань використано діалектичний метод наукового пізнання, а також комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: історико-логічний метод (при дослідженні генезису поняття «послуга», розвитку сектору послуг); абстрактно-логічний метод (при здійсненні теоретичних узагальнень сутності категорії «продуктивність праці»); класифікаційно-аналітичний метод (при дослідженні чинників зростання продуктивності праці, розробці науково-методичних підходів щодо оцінювання продуктивності праці та чинників, що на неї впливають); методи статистичного аналізу (при оцінці стану й динаміки продуктивності праці, капіталоозброєності, капітальних інвестицій на одного зайнятого, обсягів бюджетного фінансування); методи прогнозування (при визначенні прогнозних значень чинників зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг); метод аналогій (при розробці науково-методичних підходів до визначення продуктивності праці в освіті та охороні здоров'я); методи аналізу та синтезу (при розробці напрямів підвищення продуктивності праці).

Інформаційною базою дослідження є офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства фінансів України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України, Державного центру зайнятості, праці вітчизняних і зарубіжних вчених, періодичні видання, науково-експертні матеріали установ Національної академії наук України, власні дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретико-методологічних основ дослідження сектору неринкових послуг і розробці науково-практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного та концептуально-аналітичного забезпечення державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг.

Конкретні наукові результати, що характеризують новизну проведеного дослідження, полягають у наступному:

вперше:

розроблено *організаційно-економічний механізм державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг* як сукупність методів, засобів та інструментів (адміністративних та фінансово-економічних важелів і регуляторів), за допомогою яких держава забезпечує створення умов економічного зростання відповідно до напрямів державної економічної політики та програмних цілей розвитку сектору неринкових послуг в системі формування ресурсної (матеріальної, економічної, кадрової) бази економіки, здійснення регуляторного впливу на процеси підвищення продуктивності праці у взаємозв'язку з основними макроекономічними індикаторами, з метою збільшення обсягів виробництва послуг неринкового характеру, оптимізації витрат праці, досягнення високої ефективності використання капіталу, що у підсумку призведе до посилення внеску сектору неринкових послуг у приріст ВВП в державі;

удосконалено:

кількісно-аналітичний інструментарій прогнозування продуктивності праці

в національній економіці, а саме запропоновано *концептуальну модель прогнозування продуктивності праці в секторі неринкових послуг*, яка передбачає реалізацію розрахунків за трьома блоками: 1) аналіз впливу макроекономічних параметрів на продуктивність праці в секторі неринкових послуг; 2) прогнозування рівня продуктивності праці за основними видами економічної діяльності в секторі неринкових послуг (освіта та охорона здоров'я); 3) аналіз впливу часового чинника на показник продуктивності праці в секторі неринкових послуг, який відображає зміни науково-технічного рівня виробництва неринкових послуг, що дозволить будувати усереднений прогноз продуктивності праці в перспективі з метою розвитку методичного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо реалізації секторної державної економічної політики;

науково-методичні засади оцінки продуктивності праці в секторі неринкових послуг, а саме розроблено аналітичний інструментарій багатofакторного оцінювання показника відносної продуктивності праці в освіті та охороні здоров'я, що враховує співвідношення рівнів продуктивності праці в секторі неринкових послуг і продуктивності праці в економіці загалом (включаючи факторні показники капіталоозброєності та продуктивності капіталу, а також уніфіковану систему індикаторів, які характеризують ефективність використання капіталу у галузевому розрізі), що покращить концептуально-аналітичне забезпечення державного регулювання та прогнозування соціально-економічних процесів підвищення рівня продуктивності праці в секторі неринкових послуг;

концептуальні положення щодо ідентифікації умов зростання рівня продуктивності праці в секторі неринкових послуг як з боку витрат праці, так і з боку підвищення результату функціонування сектору, виходячи із закономірностей економічного росту, що полягають у: міжсекторальному переміщенні праці, наявності еволюційної складової зростання ефективності виробництва неринкових послуг; збалансуванні інвестиційних потоків у секторі неринкових послуг з реальним сектором економіки; стимулюючому впливі наявних обсягів бюджетного фінансування заробітної плати на підвищення продуктивності праці; відповідності структури і якості підготовки кадрів в установах освіти потребам освіти і охорони здоров'я у фахівцях; підвищенні якісних характеристик зайнятих; активізації впливу бюджетної інвестиційної політики на процеси відтворення основного капіталу, відновленні ланцюга «освіта – виробництво – інновації», що дозволить підвищити внесок даного сектору у ВВП держави;

набули подальшого розвитку:

понятійно-категоріальний апарат дослідження продуктивності праці за рахунок надання авторського визначення поняття «*продуктивність праці в секторі неринкових послуг*», яке запропоновано розуміти як категорію, що відображає сукупність соціально-економічних відносин між економічними агентами з приводу одержання економічно обґрунтованого співвідношення результатів і витрат праці в зазначеному секторі на основі регулюючих механізмів держави з метою прискорення інноваційно-інвестиційних процесів, зростання національної економіки, формування людського капіталу та забезпечення

соціогуманітарних цілей розвитку суспільства;

концептуальні основи визначення *внутрішнього і зовнішнього ефектів* впливу продуктивності праці на економічне зростання, що передбачає виокремлення факторів: а) *внутрішнього ефекту* впливу продуктивності праці на ефективність функціонування освіти й охорони здоров'я в частині оцінки раціонального використання людських, матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів для забезпечення діяльності освітніх закладів і медичних установ); б) *зовнішнього ефекту* впливу продуктивності праці на розвиток національної економіки в частині формування людського капіталу, забезпечення конкурентоспроможності робочої сили, зростання доходів населення та підвищенні якості життя в країні;

організаційно-економічне забезпечення державного впливу на зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг за рахунок виокремлення напрямів державного впливу, спрямованих як на результати загального соціально-економічного характеру (реформування державного сектору, державна підтримка придбання сучасних технологій лікування; посилення державно-приватного партнерства), так і на підвищення ефективності витрат ресурсів праці та капіталу (раціональне використання робочого часу; стимулювання праці в освіті та охороні здоров'я; реформування системи заробітної плати; оновлення основних засобів; дотримання соціальних стандартів), реалізація яких створює передумови підвищення конкурентоспроможності робочої сили і зростання національної економіки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні положення, викладені у дисертації, доведено до рівня конкретних рекомендацій, спрямованих на активізацію державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг. Рекомендації та пропозиції використано у практичній діяльності: Центрального апарату Державної служби зайнятості Міністерства соціальної політики України (довідка № 33/12/2883-18 від 18.05.2018 р.) - підходи до раціоналізації структури зайнятості шляхом підвищення якості робочої сили, розвитку її професійної мобільності, що впливають на зростання продуктивності праці в економіці України; Київської обласної торгово-промислової палати (довідка № 204/01.05 від 02.12.2020 р.) та Київської обласної організації роботодавців, промисловців і підприємців (довідка № 11/432 від 27.11.2020 р.) - обґрунтування особливостей виміру, визначення та прогнозування продуктивності праці в сфері неринкових послуг; Сквирської районної ради Київської області (довідка № 385 від 30.05.2019 р.) - розробка заходів, спрямованих на забезпечення сталості функціонування та підвищення продуктивності праці в галузях освіти та охорони здоров'я Сквирського району Київської області.

Результати дисертаційної роботи використовуються також у навчальному процесі Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (м. Київ) при викладанні навчальних дисциплін «Державне регулювання економіки», «Сучасні проблеми національної економіки», «Економіка праці й соціально-трудова відносини», «Державна політика на ринку праці» (довідка № 386/11/18 від 15.05.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною самостійною науковою працею, в якій на основі проведених досліджень отримано нові теоретичні, науково-методичні та прикладні результати щодо напрямів державного впливу на процес зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг. Усі наукові положення та результати отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї й положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та практичні результати, висновки і пропозиції доповідалися на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: «Емерджентність економічних систем у сфері управління суспільним розвитком» (м. Черкаси, 2018 р.); «Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств» (м. Одеса, 2018 р.); «Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах» (м. Полтава, 2017 р.); «Наслідки нелегальної зайнятості для економіки України та шляхи її подолання» (м. Київ, 2016 р.); «Становлення та розвиток економіки України: від теорії до практики» (м. Умань, 2016 р.); «Розвиток сучасного ринку праці: виклики та ризики у контексті трансформаційних змін» (м. Київ, 2015 р.).

Публікації. За темою дослідження опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 8,2 д.а., з яких особисто автору належить 7,3 д.а., з них - одна колективна монографія загальним обсягом 26,5 д.а., з яких особисто автору належить 0,3 д.а.; 5 статей у наукових фахових виданнях загальним обсягом 3,0 д.а., з яких особисто автору належить 2,7 д.а., 2 одноосібні роботи у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, загальним обсягом 1,6 д.а., 1 одноосібна робота у науковому періодичному виданні держави ЄС, загальним обсягом 0,6 д.а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст дисертації викладено на 271 сторінках друкованого тексту, включаючи 55 таблиць на 37 сторінках, 32 рисунки на 21 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету і завдання дослідження, його об'єкт і предмет, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні основи дослідження продуктивності праці в секторі неринкових послуг»* узагальнено теоретичні основи дослідження розвитку сектору неринкових послуг; досліджено методологічні засади аналізу продуктивності праці в секторі неринкових послуг; визначено складові організаційно-економічного механізму державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг.

У результаті дослідження теоретичних засад розвитку сектору послуг в економіці встановлено, що витоки виникнення і функціонування сектору послуг належать періоду становлення економічної теорії щодо трактування продуктивної і непродуктивної праці, а в сучасних дослідженнях проблем ринкової економіки загальноновизнаним стало розмежування економічного простору на приватний

(ринковий), громадський (неринковий) сектори, змішаний (ринково-суспільний). На основі вивчення теорій суспільних і приватних благ, зовнішніх ефектів, інформаційної асиметрії та природної монополії, а також Цілей сталого розвитку, міжнародних декларацій, соціальних хартій та стандартів ЄС визначено основні детермінанти, що обумовлюють об'єктивність функціонування сектору неринкових послуг та його ефективного зростання.

На основі вивчення ролі й значення сектору неринкових послуг визначено, що продуктивність праці є важливим індикатором зростання ВВП. Обґрунтовано необхідність визначення *внутрішнього і зовнішнього ефектів* впливу продуктивності праці на економічне зростання, що передбачає виокремлення факторів: а) *внутрішнього ефекту* впливу продуктивності праці на ефективність функціонування освіти й охорони здоров'я в частині оцінки раціонального використання людських, матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів для забезпечення діяльності освітніх закладів і медичних установ); б) *зовнішнього ефекту* впливу продуктивності праці на розвиток національної економіки в частині формування людського капіталу, забезпечення конкурентоспроможності робочої сили, зростання доходів населення та підвищення якості життя в країні.

Продуктивність праці в секторі неринкових послуг запропоновано розуміти як категорію, що відображає сукупність соціально-економічних відносин між економічними агентами з приводу одержання економічно обґрунтованого співвідношення результатів і витрат праці в зазначеному секторі на основі регулюючих механізмів держави з метою прискорення інноваційно-інвестиційних процесів, зростання національної економіки, формування людського капіталу та забезпечення соціогуманітарних цілей розвитку суспільства. Зроблено висновок, що продуктивність праці є складною категорією та економічним індикатором, тому держава на пряму не в змозі управляти динамікою продуктивності праці, проте може впливати за допомогою певних механізмів на чинники та умови, що стимулюватимуть зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг.

Також відзначено, що у міжнародній та вітчизняній методологіях для розрахунку продуктивності праці використовуються різні типи результуючих і витратних показників. Тому запропоновано уніфікувати методологічні підходи в частині розрахунку продуктивності праці в секторі неринкових послуг на основі виокремлення сукупності таких індикаторів: результуючий показник – валова додана вартість, а в якості витрат праці – чисельність зайнятих, середньооблікова кількість штатних працівників, кількість відпрацьованих людино-годин.

Оскільки сучасні науково-методичні підходи дають можливість, переважно, аналізувати натуральні показники діяльності сфер освіти та охорони здоров'я, запропоновано доповнити існуючі підходи системою уніфікованих соціально-економічних показників та напрямками аналізу, що характеризують відтворювальні властивості основного капіталу, інвестиції в засоби праці й технологічні інновації, витрати на наукові дослідження і розробки, методики лікування та навчання, а також дотримання критеріїв соціально-економічної безпеки. У зв'язку з чим запропоновано науково-методичний підхід до макро-економічної оцінки та аналізу рівня продуктивності праці в секторі неринкових

послуг, зміст якого відображено в *структурно-функціональній схемі аналізу рівня продуктивності праці в секторі неринкових послуг* (рис. 1).

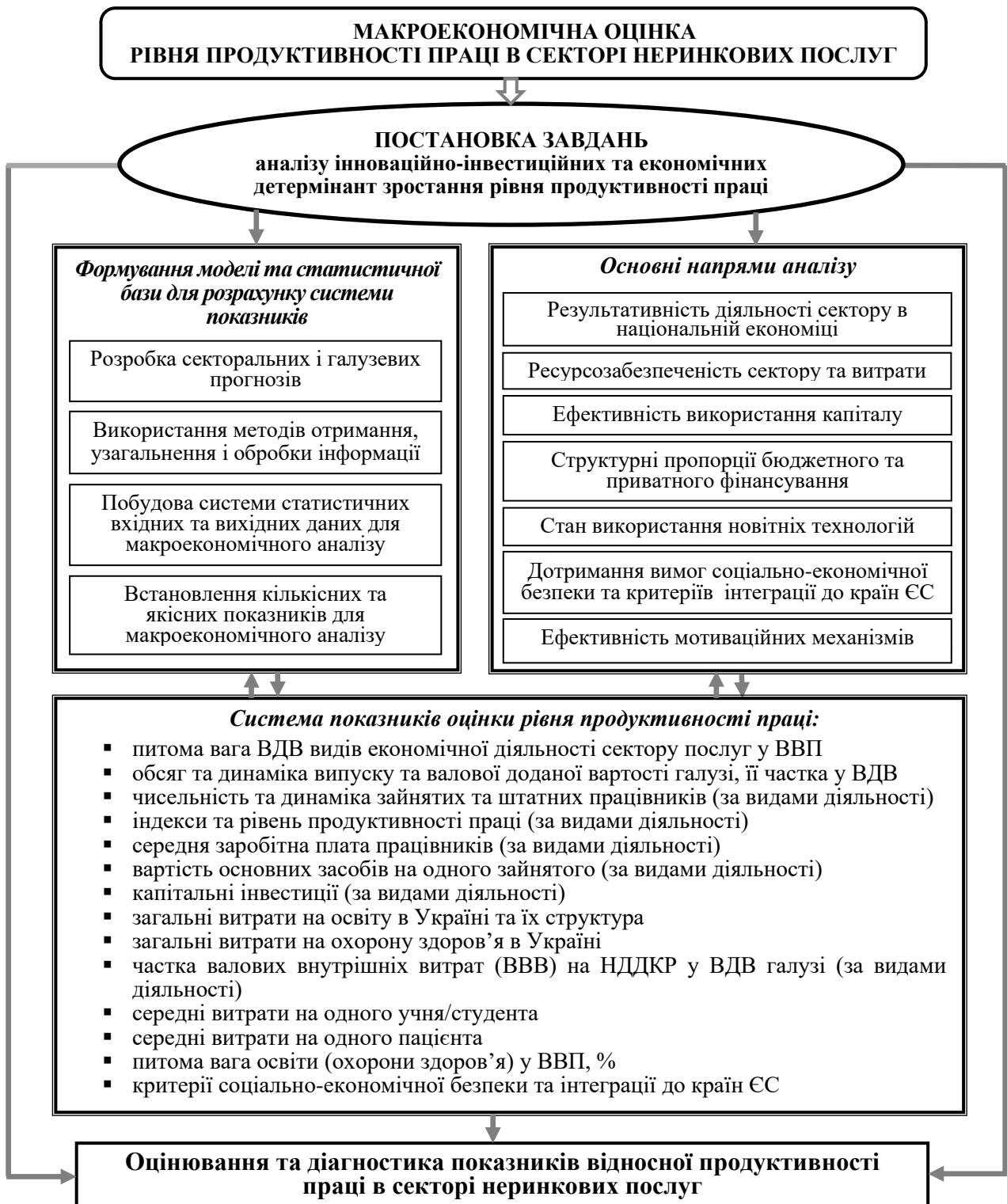

Рис. 1. Структурно-функціональна схема аналізу рівня продуктивності праці в секторі неринкових послуг

Оцінка виконується за допомогою аналітичного інструментарію багатофакторного оцінювання показника відносної продуктивності праці в освіті та охороні здоров'я, який враховує співвідношення продуктивності праці в секторі неринкових послуг і продуктивності праці в економіці загалом (включаючи

факторні показники капіталоозброєності та продуктивності капіталу, а також уніфіковану систему індикаторів, які характеризують ефективність використання капіталу), що покращить концептуально-аналітичне забезпечення державного впливу на соціально-економічні процеси зростання рівня продуктивності праці в секторі неринкових послуг. Доведено, що механізм державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг є важливою системою адміністративних і економічних інструментів, за допомогою якого відбувається державне регулювання процесів зростання продуктивності праці.

У другому розділі «*Діагностика сучасного стану і динаміки продуктивності праці в секторі неринкових послуг в Україні*» проведено структурний аналіз продуктивності праці в секторі неринкових послуг у системі національної економіки; здійснено оцінку інвестиційно-інноваційних і фінансово-економічних детермінант зростання рівня продуктивності праці в освіті; діагностовано стан продуктивності праці в охороні здоров'я як чинника впливу на розвиток соціально-економічної сфери.

З метою нівелювання абсолютних значень продуктивності праці, у роботі застосовано авторський науково-методичний підхід з використанням індикатора відносної продуктивності праці, який демонструє відсоткове співвідношення продуктивності праці кожного сектору до продуктивності праці в економіці в цілому. При цьому апробаційні розрахунки за даним науково-методичним підходом дозволили встановити, що протягом 2010-2018 рр. рівень продуктивності праці в секторі неринкових послуг коливався у межах 58,5%-76,9% до рівня продуктивності праці в економіці, що пояснюється відмінністю ступеня впливу основних чинників (основний капітал, капітальні інвестиції та оплата праці, які фінансуються за рахунок суспільства, в тому числі бюджету держави та домашніх господарств) на продуктивність праці кожного окремого виду економічної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Показники, які характеризують рівень продуктивності праці сектору неринкових послуг в економіці України в 2010-2018 рр., %

Види економічної діяльності/сектор	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Продуктивність праці, грн/особу, в цінах 2010 р.	30939	32218	34729	35565	38276	40061	39897	39890	40429
Співвідношення рівнів продуктивності праці, %									
- сектор неринкових послуг/ економіка	65,6	65,4	68,8	73,4	76,9	72,1	59,1	58,6	66,5
- освіта/економіка	66,7	64,7	66,0	72,1	71,9	64,1	51,4	49,4	58,4
- охорона здоров'я/економіка	57,3	59,7	62,4	63,3	60,0	57,5	45,4	45,3	47,2
Питома вага сектору неринкових послуг в загальних обсягах по економіці, %									
- капітальних інвестицій	7,3	7,6	6,9	5,2	3,9	7,0	8,5	10,1	10,6
- основних засобів	0,94	0,85	0,43	0,29	0,55	0,60	0,60	0,30	0,94
Співвідношення рівнів оплати праці в секторі неринкових послуг та економіці, %	26,1	24,4	25,0	26,0	26,8	28,5	29,5	30,5	29,5

Рівень продуктивності праці в секторі неринкових послуг є нижчим порівняно із секторами виробництва товарів і ринкових послуг, а в освіті та охороні здоров'я на кінець 2018 р. він становив відповідно 58,4% та 47,2% до середньої продуктивності праці в економіці України. В 2010-2018 рр. продуктивність праці в освіті була нижчою (більше ніж у 1,5 рази), ніж в економіці в цілому та секторі виробництва товарів. При цьому капітал в освіті, який включає високотехнологічне обладнання науково-дослідних лабораторій у навчальних закладах різного рівня, оборотний капітал, навчальні аудиторії, програмне забезпечення, сучасні засоби комунікації та зв'язку, бібліотечний фонд є суттєвим чинником, який суттєво впливає на реалізацію стратегії розвитку освіти. Водночас, для посилення ролі освіти в інноваційному розвитку національної економіки запропоновано активізувати бюджетну інвестиційну політику впливу на процеси відтворення основного капіталу в галузі.

Проведені розрахунки також засвідчили, що рівень заробітної плати в освіті відносно середньої в економіці та державному управлінні й обороні є суттєво нижчим і в 2018 р. становив відповідно 79,4% та 55,4% (табл. 2).

Таблиця 2

Показники, які характеризують рівень продуктивності праці в освіті, охороні здоров'я та в економіці України у 2010-2018 рр., %

Види економічної діяльності	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Освіта									
Продуктивність праці, грн/особу, в цінах 2010 р.	31666	31868	32932	33886	35026	35994	35595	36544	36318
Питома вага в загальних обсягах по економіці, %									
- капітальних інвестицій	1,0	0,9	0,5	0,4	0,4	0,6	0,6	0,8	0,8
- основних засобів	1,09	0,04	0,03	0,03	0,02	0,04	0,04	0,05	0,04
Заробітна плата відносно середньої в економіці, %	83,7	78,4	83,3	82,1	78,9	74,7	72,7	82,4	79,4
Знос основних засобів, %	62,5	43,7	43,6	44,9	45,0	45,6	42,7	42,4	41,1
Рівень витрат держави, %									
- у видатках зведеного бюджету	21,1	20,7	20,6	20,9	19,1	16,8	15,5	16,8	21,1
- у ВВП	8,13	7,23	7,62	7,62	6,90	6,39	5,87	5,96	8,13
Охорона здоров'я									
Продуктивність праці, грн/особу, в цінах 2010 р.	28742	29409	32129	31311	32427	35606	34489	35375	35406
Питома вага в загальних обсягах по економіці, %									
- капітальних інвестицій	1,1	0,9	1,0	0,7	0,6	0,9	1,2	1,5	1,4
- основних засобів	0,9	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,9
Заробітна плата відносно середньої в економіці, %	71,8	66,5	71,9	71,6	70,1	67,4	65,6	70,2	66,0
Знос основних засобів, %	50,8	42,4	42,4	45,7	44,0	43,9	53,4	45,6	47,4
Рівень витрат держави, %									
- у видатках зведеного бюджету	12,6	12,7	12,7	12,9	11,7	11,2	9,8	9,7	12,6
- у ВВП	7,56	7,09	7,47	7,60	7,42	7,81	7,62	7,45	7,56

Цей фактор має безпосереднє відношення до зниження показника продуктивності праці в освіті.

В охороні здоров'я рівень продуктивності праці є нижчим, ніж у секторі виробництва товарів майже в 1,6 рази, але темпи зростання продуктивності праці є вищими, ніж в освіті, що було забезпечено випереджальним зростанням капіталоозброєності праці в галузі. Але незначні темпи залучення інвестиційних ресурсів в охорону здоров'я стримують процес вибуття та заміни зношених основних засобів, що призводить до накопичення фізично та морально застарілих медичної техніки та обладнання і, як наслідок, знижується якість послуг і продуктивність праці в галузі. Оскільки продуктивність праці в охороні здоров'я залежить, передусім, від бюджетного фінансування заробітної плати, рівень якої є нижчим порівняно з освітою, державним управлінням та обороною, а відносно загальнонаціонального рівня становить лише 64,1%, зроблено висновок про дестимулюючий вплив наявних обсягів бюджетного фінансування на продуктивність праці, що у підсумку призводить до значного скорочення кількості зайнятих у даному секторі.

У третьому розділі *«Удосконалення механізму державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг»* розроблено організаційно-економічний механізм державного впливу на зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг; запропоновано науково-методичні підходи щодо прогнозування продуктивності праці в секторі неринкових послуг; обґрунтовано напрями державної підтримки процесів зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг.

Встановлено, що на сучасному етапі розвитку економіки ще не сформовано концептуальні підходи щодо підвищення продуктивності праці в секторі, який відповідає за якість людського капіталу як чинника економічного зростання України. З огляду на це розроблено *організаційно-економічний механізм державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг* (рис.2) як сукупність методів, засобів та інструментів (адміністративних та фінансово-економічних важелів і регуляторів), за допомогою яких держава забезпечує створення умов макроекономічного зростання відповідно до напрямів державної економічної політики та програмних цілей розвитку сектору неринкових послуг в системі накопичення людського капіталу, формування ресурсної (матеріальної, економічної, кадрової) бази, здійснення регуляторного впливу на зростання продуктивності праці (на основі використання адміністративних та економічних важелів у взаємозв'язку з основними макроекономічними індикаторами), з метою зростання обсягів надання послуг неринкового характеру, оптимізації витрат праці, підвищення ефективності використання капіталу, що у підсумку приведе до збільшення внеску сектору неринкових послуг у зростання обсягів ВВП в державі.

Важливою складовою макроекономічного прогнозування є розроблення моделей прогнозування динаміки продуктивності праці в Україні, у тому числі в секторі неринкових послуг. Обґрунтовано, що прогнозування продуктивності праці в охороні здоров'я й освіті має бути частиною процесу державного регулювання та прогнозування. З огляду на зазначене, запропоновано *концептуальну модель аналізу та прогнозування продуктивності праці в секторі неринкових послуг* (рис. 3), яка включає три методичні блоки:

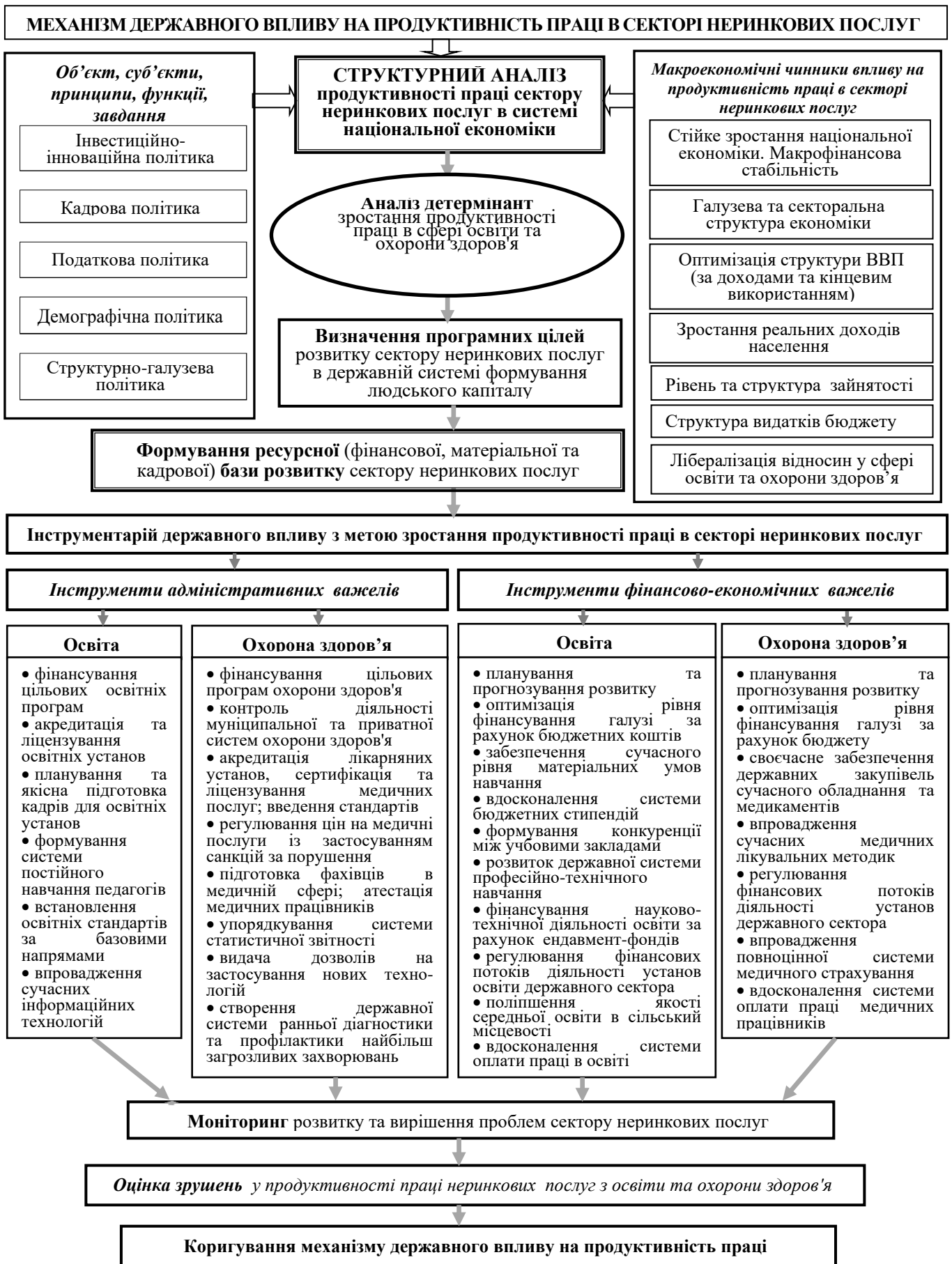

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг

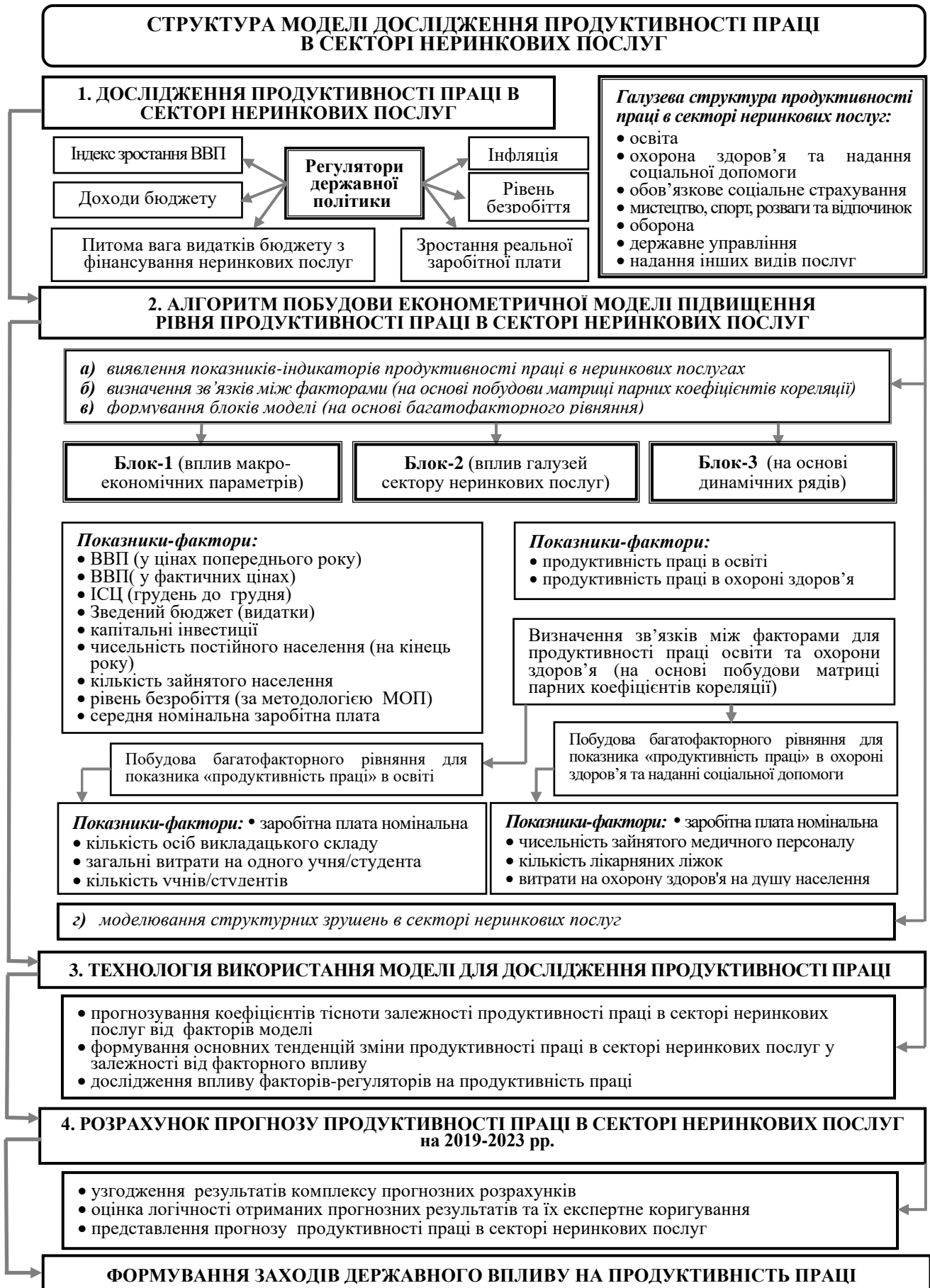

Рис. 3. Концептуальна модель аналізу та прогнозування продуктивності праці в секторі неринкових послуг

1) аналіз впливу макроекономічних параметрів на продуктивність праці в секторі неринкових послуг; 2) прогнозування рівня продуктивності праці за основними видами економічної діяльності в секторі неринкових послуг (освіта та охорона здоров'я); 3) аналіз впливу часового чинника на показник продуктивності праці в секторі неринкових послуг, який відображає зміни науково-технічного рівня виробництва неринкових послуг, що дозволить будувати усереднений прогноз продуктивності праці в перспективі з метою розвитку методичного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо реалізації секторної державної економічної політики в перспективі.

Апробаційні прогнозні розрахунки показали, що з урахуванням існуючих тенденцій і використаних у моделі чинників, динаміка зростання сектору неринкових послуг суттєво відставатиме від зростання ВВП. Доведено, що при сценарних умовах, закладених у розроблений прогноз, зростання продуктивності праці складе від очікуваних 2,0 % у 2019 р. до 3,5 % у 2023 р. Для реалізації даного сценарію запропоновано напрями державного впливу на зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання розробки теоретико-методологічних і науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму державного впливу на зростання рівня продуктивності праці в секторі неринкових послуг, що дозволило зробити такі висновки:

1. Продуктивність праці є важливим індикатором зростання ефективності та стабільності суспільного виробництва товарів і послуг. У роботі обґрунтовано необхідність визначення внутрішнього і зовнішнього ефектів впливу продуктивності праці на економічне зростання, що передбачає виокремлення факторів: а) внутрішнього ефекту впливу продуктивності праці на ефективність діяльності освіти й охорони здоров'я; б) зовнішнього ефекту впливу продуктивності праці на розвиток національної економіки в частині формування людського капіталу, забезпечення конкурентоспроможності робочої сили, зростання доходів населення та підвищення якості життя в країні.

2. Продуктивність праці в секторі неринкових послуг пропонується розуміти як категорію, що відображає сукупність соціально-економічних відносин між економічними агентами з приводу одержання економічно обґрунтованого співвідношення результату і витрат праці в зазначеному секторі на основі регулюючих механізмів держави з метою прискорення інноваційно-інвестиційних процесів, зростання національної економіки, формування людського капіталу та забезпечення соціогуманітарних цілей розвитку суспільства.

3. Відзначено важливість здійснення аналізу в складі функції прогнозування як складової державного регулювання. Для методичного забезпечення активізації дієвого державного впливу на соціально-економічні процеси підвищення рівня продуктивності праці в секторі неринкових послуг доцільно застосовувати аналітичний інструментарій багатофакторного оцінювання показника відносної продуктивності праці в освіті та охороні здоров'я, який враховує вектор галузевих показників продуктивності праці, їх співвідношення в економіці загалом, а також

уніфіковану систему індикаторів, які характеризують ефективність використання капіталу, що покращить концептуально-аналітичне забезпечення державного регулювання на секторному та макрорівні економіки. Механізм державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг є важливою системою інструментів, за допомогою якого відбувається вплив держави на процеси і умови зростання продуктивності праці, проте у вітчизняній економіці він відсутній.

4. У результаті проведення структурного аналізу продуктивності праці в секторі неринкових послуг протягом 2010-2019 рр. встановлено, що в Україні відбувається процес міжсекторального переміщення праці, що проявляється через зміну показників співвідношення сектору виробництва товарів і сектору послуг до ВВП та валової доданої вартості. Обґрунтовано, що за часткою сектору послуг у ВВП Україна відповідає рівню розвинених країн з постіндустріальною економікою.

5. Виявлено, що рівень продуктивності праці в секторі неринкових послуг є нижчим порівняно із секторами виробництва товарів і ринкових послуг, а в освіті та охороні здоров'я на кінець 2018 р. він становив відповідно 58,4% та 47,2% до середньої продуктивності праці в економіці України. При цьому в 2010-2018 рр. продуктивність праці в освіті була нижчою (більше ніж у 1,5 рази), ніж у середньому в економіці та секторі виробництва товарів. Оскільки розрив у ланцюгу «освіта – виробництво – інновації» свідчить про обмеження потенціалу зростання рівня продуктивності праці, в тому числі шляхом імплементації набутих знань в реальний сектор економіки, запропоновано активізувати бюджетну інвестиційну політику впливу на процеси відтворення основного капіталу в галузі.

6. Встановлено, що в охороні здоров'я рівень продуктивності праці є нижчим, ніж у секторі виробництва товарів майже в 1,6 рази. Доведено, що низькі обсяги залучення інвестиційних ресурсів в охорону здоров'я стримують процес вибуття та заміни зношених основних засобів, що призводить до накопичення фізично та морально застарілої медичної техніки та обладнання і, як наслідок, до зниження якості послуг і продуктивності праці в галузі. Дестимулюючий вплив наявних обсягів бюджетного фінансування на продуктивність праці в охороні здоров'я у підсумку призводить до значного скорочення кількості зайнятих працівників у цьому секторі.

7. Запропоновано організаційно-економічний механізм державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг як сукупність методів, засобів та інструментів (адміністративних та фінансово-економічних важелів і регуляторів), за допомогою яких держава забезпечує створення умов макроекономічного зростання відповідно до напрямів державної економічної політики та програмних цілей розвитку сектору неринкових послуг в системі накопичення людського капіталу, формування ресурсної (матеріальної, економічної, кадрової) бази, здійснення регуляторного впливу на зростання продуктивності праці (на основі використання адміністративних та економічних важелів у взаємозв'язку з основними макроекономічними індикаторами), з метою зростання обсягів надання послуг неринкового характеру, оптимізації витрат праці, підвищення ефективності використання капіталу, що у підсумку призведе до збільшення внеску сектору неринкових послуг у зростання обсягів ВВП в державі.

8. Розроблено концептуальну модель прогнозування продуктивності праці в секторі неринкових послуг, яка передбачає розрахунки за трьома можливими блоками. Це дозволить прогнозувати результативність державної економічної політики через оцінку прогнозної динаміки продуктивності праці в національній економіці. Виконані апробаційні прогнозні розрахунки показали, що з урахуванням припущень та існуючих тенденцій, динаміка зростання сектору неринкових послуг за рахунок продуктивності праці суттєво відставатиме від зростання ВВП.

9. Запропоновано напрями державного впливу на зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг, що спрямовані як на результати загального характеру (реформування державного сектору, державна підтримка придбання передових технологій лікування; посилення державно-приватного партнерства), так і на підвищення ефективності витрат ресурсів праці та капіталу (раціональне використання робочого часу; стимулювання праці в освіті та охороні здоров'я; реформування системи заробітної плати; оновлення основних засобів; дотримання соціальних стандартів), реалізація яких створює передумови підвищення конкурентоспроможності робочої сили і зростання національної економіки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Кривуша С.Г., Кожем'якіна С.М. Зростання продуктивності праці як запорука структурних змін на ринку праці. Ринок праці і зайнятість в Україні: реалії та перспективи: колективна монографія; за наук. ред. С. Кожем'якіної, С. Калініної. Київ: ІПК ДСЗУ, 2018. С. 92-99 (26,5 д.а./0,7 д.а./0,3 д.а.).

Особистий внесок здобувача: проаналізовано показники продуктивності праці у 2010-2016 рр. в Україні та зовнішні чинники структурних змін на ринку праці.

Публікації у наукових фахових виданнях України:

2. Кривуша С.Г. Технологія побудови моделі прогнозування продуктивності праці в секторі неринкових послуг. *Ринок праці та зайнятість населення*. Київ: ІПК ДСЗУ, 2019. № 1-2 (58). С. 95-101 (0,7 д.а.).

3. Кривуша С.Г. Складові механізми державного регулювання продуктивністю праці в секторі охорони здоров'я. *Молодий вчений*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. № 12(64). С. 277-282. (0,8 д.а.) (*міжнародна наукометрична база Index Copernicus, ScholarGoogle, Research Bible*).

4. Кривуша С.Г. Особливості визначення та аналізу продуктивності праці в освіті. *Бізнес Інформ*. Харків: НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України, Харківський нац. екон. ун-т ім. С. Кузнеця, 2018. № 3. С. 127-132 (0,6 д.а.) (*міжнародні наукометричні бази Index Copernicus, Ulrichsweb*).

5. Кривуша С.Г. Модель прогнозування продуктивності праці в секторі освіти України. *Ринок праці та зайнятість населення*. Київ: ІПК ДСЗУ, 2018. № 2 (55). С. 62-67 (0,6 д.а.).

6. Кривуша С.Г. Оцінка продуктивності праці в сфері послуг. *Молодий вчений*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. № 12(52). С. 665-669

(0,8 д.а.) (міжнародна наукометрична база *Index Copernicus, ScholarGoogle, Research Bible*).

7. Кривуша С.Г., Кожем'якіна С.М. Причини низького рівня продуктивності праці в Україні. *Ринок праці та зайнятість населення*. Київ: ІПК ДСЗУ, 2016. № 2 (47). С. 8-11 (0,5 д.а./0,2 д.а.).

Особистий внесок здобувача: проаналізовано динаміку продуктивності праці в Україні, визначено основні причини змін показників.

8. Кривуша С.Г. Сутність продуктивності праці у сфері послуг. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. Вип. 12 (175). С. 182-185 (0,6 д.а.).

Публікації у міжнародних періодичних наукових виданнях інших держав:

9. Svitlana Kryvusha. Issues of state support for growth of labour productivity in the sector of non-market services of the economy of Ukraine. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2020. No 6. S. 54-63. (0,6 p.s.) (наукове періодичне видання держави ЄС. ISSN 2336-498X).

Публікації в інших виданнях:

10. Кривуша С.Г. Прогноз продуктивності в секторі неринкових послуг на 2019-2023 рр. *Макроекономічні умови забезпечення розвитку ринку праці та зайнятості*: матеріали засідання круглого столу (м. Київ, 16 трав. 2019 р.) / за наук. ред. С.М. Кожем'якіної. К.: ІПК ДСЗУ, 2019. С. 63-68 (0,4 д.а.).

11. Кривуша С.Г. Реформування охорони здоров'я як основа зростання продуктивності в секторі медичних послуг. *Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9-10 лист. 2018 р.). Херсон: Вид-во «Молодий вчений», 2018. С. 32-34 (0,2 д.а.).

12. Кривуша С.Г. Продуктивність праці як пріоритет в економічній політиці: дії держави. *Сучасні проблеми ринку праці і зайнятості в контексті політики швидкого економічного зростання*: матеріали круглого столу (м. Київ, 17 трав. 2018 р.) / за наук. ред. С. Кожем'якіної. К.: ІПК ДСЗУ, 2018. С. 50-53 (0,2 д.а.).

13. Кривуша С.Г. Визначення продуктивності праці в охороні здоров'я. *Емерджентність економічних систем у сфері управління суспільним розвитком*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 18-19 квіт. 2018 р.): Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2018. С. 39-41 (0,4 д.а.).

14. Кривуша С.Г. Неринкові послуги: фінансово-економічні аспекти в контексті підвищення продуктивності праці. *Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 11-12 жовт. 2017р.): Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2017. С. 13-15 (0,2 д.а.).

15. Кривуша С.Г. Щодо ролі служби зайнятості в профілактиці тіньової зайнятості населення. *Наслідки нелегальної зайнятості для економіки України*

та шляхи її подолання: матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 жовт. 2016р.). Київ: ПІК ДСЗУ, 2016. С. 71-76 (0,3 д.а.).

16. Кривуша С.Г. Якість робочої сили: теоретичні аспекти. *Становлення та розвиток економіки України: від теорії до практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 25-річчю незалежності України. (м. Умань, 13-14 жовт. 2016р.). Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2016. С. 87-90 (0,3 д.а.).*

17. Кривуша С.Г. Проблеми визначення продуктивності праці. *Розвиток сучасного ринку праці: виклики та ризики у контексті трансформаційних змін: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Київ, 22 жовт. 2015 р.). Київ: ПІК ДСЗУ. 2015. С. 138-141 (0,3 д.а.).*

АНОТАЦІЯ

Кривуша С.Г. Механізм державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Національний авіаційний університет, м. Київ, 2021.

Узагальнено теоретичні основи дослідження розвитку сектору неринкових послуг; досліджено методологічні засади аналізу продуктивності праці; визначено сутність і складові організаційно-економічного механізму державного впливу на продуктивність праці в секторі неринкових послуг. Проведено структурний аналіз продуктивності праці в секторі неринкових послуг; здійснено оцінку інвестиційно-інноваційних та фінансово-економічних детермінант зростання рівня продуктивності праці в освіті та охороні здоров'я; діагностовано стан продуктивності праці в сфері охорони здоров'я як чинника впливу на розвиток соціально-економічної сфери. Розроблено організаційно-економічний механізм державного впливу на зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг; запропоновано науково-методичні підходи щодо прогнозування продуктивності праці в секторі неринкових послуг; обґрунтовано напрями державної підтримки процесів забезпечення зростання продуктивності праці в секторі неринкових послуг.

Ключові слова: сектор неринкових послуг, продуктивність праці, зростання, охорона здоров'я, освіта, державний вплив, механізм.

АННОТАЦИЯ

Кривуша С.Г. Механизм государственного влияния на производительность труда в секторе нерыночных услуг. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Национальный авиационный университет, г. Киев, 2021.

Диссертация посвящена разработке теоретико-методологических и научно-практических рекомендаций по совершенствованию механизма государственного влияния на рост производительности труда в секторе нерыночных услуг.

Обобщены теоретические основы исследования развития сектора нерыночных услуг; исследованы методологические основы анализа производительности труда в секторе нерыночных услуг; определены сущность и составляющие организационно-экономического механизма государственного влияния на производительность труда в секторе нерыночных услуг. Дано определение производительности труда в секторе нерыночных услуг. Сделан вывод, что производительность труда является сложной категорией и экономическим индикатором, поэтому государство напрямую не в состоянии управлять динамикой производительности труда, однако может влиять с помощью определенных механизмов на факторы и условия, которые будут стимулировать рост производительности труда в секторе нерыночных услуг.

Показано, что в международной и отечественной методологиях для расчета производительности труда используются различные типы результирующих и затратных показателей. Предложено унифицировать методологические подходы в части расчета производительности труда в секторе нерыночных услуг на основе выделения совокупности таких индикаторов: результирующий показатель – валовая добавленная стоимость, а в качестве затрат труда – численность занятых, среднесписочная численность штатных работников, количество отработанных человеко-часов. Разработана структурно-функциональная схема анализа уровня производительности труда в секторе нерыночных услуг. Предложен аналитический инструментарий многофакторного оценивания показателя относительной производительности труда в образовании и здравоохранении. Проведен структурный анализ производительности труда в секторе нерыночных услуг; осуществлена оценка инвестиционно-инновационных и финансово-экономических детерминант роста производительности труда в образовании и здравоохранении; диагностировано состояние производительности труда в здравоохранении как фактора социально-экономического развития.

Установлено, что уровень производительности труда в секторе нерыночных услуг ниже уровня производительности труда в целом по экономике. Поскольку разрыв в цепи «образование – производство – инновации» свидетельствует об ограничении потенциала роста производительности труда, в том числе путем имплементации приобретенных знаний в реальный сектор экономики, предложено активизировать инвестиционную политику влияния на процессы воспроизведения основного капитала в отрасли. Показано, что низкие объемы привлечения инвестиционных ресурсов в здравоохранение сдерживают процесс выбытия и замены основных средств, что приводит к накоплению физически и морально устаревшей медицинской техники и оборудования и как следствие – к снижению качества услуг и производительности труда в отрасли. Дестимулирующее влияние имеющихся ресурсов бюджетного финансирования на производительность труда в здравоохранении в итоге приводит к значительному сокращению количества занятых работников в этом секторе.

Разработан механизм государственного влияния на рост производительности труда в секторе нерыночных услуг; предложены научно-методические подходы относительно прогнозирования производительности труда в секторе нерыночных услуг; обоснованы направления государственной

поддержки обеспечения роста производительности труда в секторе нерыночных услуг. Предложена концептуальная схема механизма государственного влияния на рост производительности труда в секторе нерыночных услуг. Предложены направления государственной поддержки, регулирующие процесс роста производительности в рамках административных и экономических методов во взаимосвязи с основными макроэкономическими показателями.

Обоснованы методические подходы к прогнозированию производительности труда в секторе нерыночных услуг на основе модели прогнозирования, которая предусматривает расчеты по трем возможным блокам: 1) анализ влияния макроэкономических параметров на производительность труда в секторе нерыночных услуг; 2) прогнозирование уровня производительности труда по основным видам экономической деятельности в секторе нерыночных услуг (образование и здравоохранение); 3) анализ влияния временного фактора на показатель производительности труда в секторе нерыночных услуг, который отражает изменения научно-технического уровня производства нерыночных услуг. Определена результативность государственной экономической политики через оценку прогнозной динамики производительности труда в национальной экономике. Систематизированы основные направления активизации государственного влияния на рост уровня производительности труда в секторе нерыночных услуг.

Ключевые слова: сектор нерыночных услуг, производительность труда, рост, здравоохранение, образование, государственное влияние, механизм.

ABSTRACT

Krivusha S. The mechanism of State influence on labor productivity in the non-market services sector. – Qualifying scientific work published as a manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.03 – Economy and Management of National Economy. – National Aviation University, Kyiv, 2021.

The theoretical bases of research of development of sector of non-market services are generalized; methodological bases of labor productivity analysis are investigated; the essence and components of the organizational and economic mechanism of state influence on labor productivity in the sector of non-market services are determined. A structural analysis of labor productivity in the non-market services sector was conducted; the assessment of investment-innovation and financial-economic determinants of growth of labor productivity in Education and Health care is carried out; diagnosed the state of labor productivity in the field of health care as a factor influencing the development of the socio-economic sphere. The organizational and economic mechanism of the state influence on growth of labor productivity in the sector of non-market services is developed; scientific and methodological approaches to forecasting labor productivity in the non-market services sector are proposed; the directions of the state support of processes of maintenance of growth of labor productivity in the sector of non-market services are substantiated.

Key words: the non-market services sector, a labor productivity, growth, health care, education, state influence, mechanism.